

פרשת נח

גליון תקס"ב

שנה י"ב

אשרי האיש

החסידות בדרך רבוה"ק זיע"א

מפי ספרים וסופרים

ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ (ו - יז)

התמלאה, וכעבור זמן כשראו הללו את עצמם בהנאה יתירה, גבה לבם וכשעבר המלך היו מבזים אותו ומקללים אותו, ואומרים אוי לו לזה שכבש אותנו כאן, כששמע המלך את דבריהם, קצף מאד וחמתו בערה בו, ויצו להוציאם להורג כדין המורד במלכות שחייב מיתה.

והנמשל: העולם כולו היה מתחילה מים שאינם רואים ולא שומעים, ואף על פי כן היו מקלסים להקדוש ברוך הוא, שנאמר "נשאו נהרות ה' נשאו נהרות קולם" אמר הקדוש ברוך הוא: אילו הייתי בורא בני אדם ששומעים ורואים, כמה שבחים וכמה קילוסים היו נותנים לי? מיד ציוה יקוו המים אל מקום אחד ותראה היבשה, וברא בני אדם והשפיע עליהם טובה רבה, והיו זורעים את האדמה והיתה מספקת יבול של ארבעים שנה, ומרוב טובה מרדו בהקדוש ברוך הוא. שמע הקדוש ברוך הוא במרדן וצוה למים שקילסוהו תחילה שיבואו עליהם וישטפו אותם. (דעת זקנים מבעלי התוספות בראשית)

יש לשאול מה טעם הביא הקדוש ברוך הוא מבול יותר משאר מכות ורבותינו בתלמוד אמרו סנהדרין קח ברותחים קלקלו בעבירה וברותחים נידונו והדברים יתבארו יותר על פי משל: מלך אחד בנה דירה נאה לחבורה של אנשים עיוורים וציוה לכלכלם בריווח, לכל יחסר להם כל טוב, וכן נעשה בדבריו. כשהיה המלך עובר על יד הבית ההוא, היו עומדים העיוורים ומשתחוים כנגד המלך, ומהללים ומשבחים את המלך בקול גדול, כששמע המלך את קילוסם שאל מה הקול הזה באזני? אמרו לו עבדיו אלו הם העיוורים אשר צוית לכלכלם, ולכן כשהם שומעים את קול שעטות הסוסים של מרכבתך, הם משתחוים כנגדך ומשבחים ומהללים אותך. אמר המלך אילו היו מסוגלים לראות אותי על אחת כמה וכמה שהיו משבחים אותי, מיד ציוה המלך לבנות בית מפואר ולהביא לשם בני אדם אשר להם עיניים פקוחות, ולכלכלם בריווח ולתת להם השכלה גבוהה. פקודת המלך

אמרות טהורות

אמרות קודש מרבותינו הק' מאלכסנדר

"ואהבת לרעך כמוך"

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלוקים התהלך נח (ו' ט') עיין בפירש"ז ז"ל שכתב לבאר אמאי כתיב "בדורותיו", והביא הגמ' בסנהדרין (ק"ט) "יש מרבותינו דורשים אותו לשבח כל שכן שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר, ויש שדורשים אותו לגנאי לפי דורו היה צדיק אילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום", ע"כ. עוד דרשו ז"ל על מעשי נח, כי כן תכלית הבריאה להטיב לזולתך.

ויש לומר שזה היה הדקדוק 'היש דורשין אותו לגנאי' שהאיך יכול להיות שיהיה שני הפכים בנושא אחד, א' התורה העידה עליו שהוא צדיק תמים, וב' שאת - האלוקים התהלך נח, אתמהה. אלא, יש לענות עפ"י פירוש החרדים 'רק את האלוקים' היינו בהתבודדות ובהשגת האלקות התהלך נח, ולא היה מטיב לזולתו. וקשה, האיך אפשר להיות שני אלה יחד, ולהתחבר א"ע עם רעים האהובים, אלא רק 'בדורותיו' לפי שהיה כולם רשעים גמורים לכן לא היה יכול לבוא עמהם בברית האהבה והריעות, לא כן אילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב אצלו הנהגה ההוא להתבודד א"ע ולכל להתחבר עם בני אדם להיטיב גם להם. לזאת היה לזר נחשב אז בדורו של אברהם אבינו ע"ה. ורק 'בדורותיו' שהיו רשעים גמורים היה מוכרח להתרחק מהם הרחק כמטחוי קשת, לכל ילכד בפח רשתם ח"ו. ומזה מוסר השכל שיראה כל איש לקשר את עצמו ולהתחבר את עצמו עם כלל ישראל ולאהוב את כל ישראל כנפשו ממש, ולהיטיב לכל איש ישראל בכל מה שביכולתו הן בעניני הגוף והן בעניני הנפש. (ישמח ישראל אות א', מכתי"ק הסבא קדישא הרבי הזקן ז"ע)

תפילת הצדיק עושה רושם

ויפתח נא את חלון התיבה (ח' ו')

יש לפרש הכ' על פי מה שכתב האזולאי בספר מדבר קדמות (מערכת צדיק אות טו"ב) צדיקים, ידוע כי בעוונתו הרבים מחיצה מפסקם בינו לשמים, והצדיקים ע"י מצות כתיקונן פורצים בחדר הזה כחלונות. ואלו אשר לא יעשו חלילה מצוות כתיקונן אין בהם כה, כי אם לפרוץ רק מעט, והם כחרכים. וזה שאמר הכתוב (שיר השירים ב' ט') משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים, ע"כ תוכן דיבוריו הק'. ומובן בזה פי' הפסוק (ירמיה ט' ב') כי עלה מות בחלוניו, היינו הצדיקים שעשו עד עתה בהמחיצה חלונות נסתלקו בעוונתו הרבים, ונסתמו החלונות ונעשו מחיצות.

וזה ביאור הפסוק 'ויפתח נא את חלון התיבה' היינו שבתפילותיו עשה בהמחיצות חלונות. (ישמח ישראל, מכ"ק מרן אדמו"ר הזקן ז"ע)

תולדותיהן של צדיקים הרי הם מעשים טובים

אלה תולדות נח וגו' ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת (ו' ט"ז) תולדותיהן של צדיקים הרי הם מעשים טובים. ועל פי זה י"ל הפסוק: 'אלה תולדות נח', שזהו המעשים טובים שלו. שלימד את העם שלשה דברים אלו: שם, לזכור תמיד את השי"ת. חם, לקיים את המצוות בחום והתלהבות. יפת, לעשות רק מעשים טובים, שהם תפארת לעושייה ותפארת לו מן המקום.

(הרבי ר' בונים ז"ע מפרשיסחא)

באהלי צדיקים

הנהגת הצדיק בענוה ובהתפארות

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים בדורותיו את האלוקים התהלך נח (ו' ט'). מובא שנה אמר בלבו ולואי שאבקש רחמים אלי ואמלט וכ"ש על אחרים, פירוש כי נח לא הבין שעליו להתפלל על בני דורו, וזאת למרות שרמז לו הקב"ה על כך בשבחו אותו כי אותך ראיתי צדיק לפני, והיה עליו להבין כי הקב"ה אינו משבחו לשם התפארות, אלא לחזקו ולעודדו שיתפלל להצלת הדור. ואילו נח מתוך ענוה חשב שהוא עצמו אינו ראוי להינצל, ודי לו שהקב"ה מצילו וכ"ש שאינו ראוי להתפלל אל אחרים. ואף שלכאורה הצדק עמו שהרי אמר לו ה' יתברך בדור הזה, ותו לו, אך מחובתו של מנהיג הדור לא לשים לב למצבו האישי, ולהתחנן לפני השי"ת שיחוס על הדור ויבטל את הגזירה, ובמיוחד לאחר ששמע מהשי"ת שהוא צדיק הדור, היה חייב למסור נפשו ולכפר על דורו, ולא להסתפק בזה שהוא עצמו יינצל. (באר משה, אוזרוב)

מרגניתא די צחק

פנינים בסדר פסוקי פרשת השבוע

לע"נ הרה"ח ר' יצחק
בן הרה"ח ר' משה אריה זצ"ל
נלב"ע ו' סיון תשע"ד

לא תיטיב - אם בעצמך תהיה מלא עוון, - לפתח חטאת רובץ - על יד כל פתח תראה את החטאת, על כל צעד ושעל תמצא חטאים. (הרה"ק בעל התניא ז"ע) ואלו תשוקתו ואתה תמשול בו (ד' ז'). היצר הרע עושה את תפקידו להסת בני אדם לחטוא ח"ו, אמנם לאמיתו של דבר חפץ הוא שהאדם לא ישמע אליו. וזהו פ' הכתוב ואלו תשוקתו וגו', תשוקתו של היצר הוא שאתה תמשל בו. (הרה"ק ר' מאיר מפרימשלאן ז"ע)

כי יצר לב האדם רע מנעוריו (ח', כ"א). בקדושיך (ל'): תנו רבנן קשה יצר הרע שאפילו יוצרו קראו רע שנאמר כי יצר לב האדם רע מנעוריו. אמר רב יצחק יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום שנאמר (בראשית ו', ה') רק רע כל היום, ואמר רבי שמעון בן לוי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו שנאמר (תהילים ל"ז, ל"ב) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו שנאמר (שם ל"ג) ה' לא יעזבנו בידו. בשם הרה"ק רבי אברהם מטשכנב ז"ע דתמיד צריך אדם לעשות מלחמה עם היצר הרע, אף אם רואה אשר היצר הרע מתגבר נגדו ומנצח אותו, אעפ"כ מחויב לעמוד כנגדו ולמחות בו. כמו שהדין (בבא בתרא כ"ט. לח:): גבי שני חזקה באם אין המערער מוחה יש חזקה להמחזיק, אבל אם המערער מוחה לנגדו אין חזקה להמחזיק ויש לו עוד פנאי למחות, כמו כן אם יעמוד כנגד היצר הרע ויטעין לנגדו מה אתה עושה בתוך שלי לא הוי חזקה ליצר הרע בהאדם, אבל אם לא ימחה כנגדו יעשה בו חזקה. ודו"ק ודפח"ח. (זכותא דאברהם)

צהר תעשה לתבה. ועל דרך ששמעתי בשם הבעש"ט זללה"ה שפירש צהר תעשה לתיבה (בראשית ו', ט"ז), לעשות צהר מן התיבה של תורה ותפלה, לראות ולהסתכל עמה מראש העולם ועד סופו. (אור המאיר, פ' בשלח)

צהר תעשה לתבה. הוא מוסר שיעשה צהר ואור נערב לגופו המכונה תיבה אשר הנשמה שוכנת בו, ואל אמה תכלנה מלמעלה תמיד תהיה כלתה נפשה למעלה מעלה ואמה היינו התורה כמ"ש רע"ב על פסוק מזבח עץ שלש אמות במשנת אבות (פ"ג) שלשה שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו עליו ד"ת ע"ש, ויהיה תכלנה מלשון כלתה נפשי, ופתח התיבה בצידה תשים, פ"י שיהיה פתוח קברו מוכן לפניו, ע"ד יזכיר לו יום המיתה (ברכות ה.). תחתים שנים ושלישים תעשה פ"י יחלק מעשי' על מדריגות והוא יאחז באמצעיים לא תחתים ושלישים כי אם בשניים. (חתם סופר, תקס"א)

ופתח התיבה בצדה תשים. זהו פתח לפני בעל תשובה שאינו יכול להיכנס לפתח הגדול ייכנס בפתח מן הצד, וזהו חתר לו חתירה מתחת כסא הכבוד, וד"ל. (בית אהרן)

מפני מי המבול. מפרש"י ז"ל: אף נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבא המבול. בשם הרה"ק רבי יצחק מוורקי ז"ע שהפשט שאף מקטני אמנה היה מאמין ג"כ שהיה סובר שהם צדיקים, ע"כ לא היה מאמין שיבוא המבול מפני שגיגו על הדור. (פלאות חדשות)

ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו (כ"ה י"ב). וזוהה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו, כי כמו שיש לו כח להוריד השפע ולהשפיע, כן יכול להעלות את כל דור למעלה וכו' וכל הרהורי תשובה שהרשעים מהרהרים בתשובה בכל יום הכל הוא ע"י הצדיק, כי ארז"ל בת קול מכרזת בכל יום שובו בנים שובבים, אך מי הוא השומע זה וכו', אך ידוע מארז"ל כל דיבור ודיבור שיוצא מפי הקב"ה נברא ממנו מלאך, והמלאכים הנבראים ע"י הדיבורים, באמצעות הצדיק המה המעוררים את כל הדור להתעוררות התשובה. וז"ש והנה מלאכי עולים ויורדים בו, בו ממש באמצעות הצדיק, ועי"ז הצדיק מעורר את דורו, מפני שהם כלולים בו ומהרהים בתשובה, ויכול הצדיק להעלותם וכו'. (דרך חסידים ע' צדיק, בשם אור תורה)

אלה תולדות נח (ו' ט'). התוצאה של נח, של בטלה ומנוחה מעבודת ה', היא נח, בטלה ומנוחה נוספת, כמו שאמרו רז"ל (אבות ד' י') אם בטלת מן התורה יש לך הרבה בטלים כנגדה. (פניני התורה בשם הסבא משפולי ז"ע)

צדיק תמים היה בדורותיו את האלוקים התהלך נח (שם). רז"ל אמרו (אבות א' ז') הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע ואל תתיאש מן הפורענות. ופירושו כונת דבריהם, שגם צדיק גמור אל יבטח בעצמו שלא תזיק לו התחברותו עם הרשע, ואל יתברך בלבבו שעליו לא תבא הפורענות העתידה לבא על הרשע, כי אם יתחבר לרשע סופו ללמוד ממעשיו וייענש גם הוא כמוהו. זהו שאומר הפסוק, נח איש צדיק תמים היה בדורותיו, ואיך עלה בידו להגיע למדריגה זו בדורות מושחתים אלה, את האלוקים התהלך נח, ע"י שהתרחק מהם והתבודד עם ה' לבדו. (שערי שמחה)

צהר תעשה לתיבה וגו' (ו' טז). תבה מרמז על תיבות תורה ותפילה, וזהו צהר תעשה לתיבה שתראה להאיר התיבה היוצא מפיך (מהבעש"ט). ובאותו ענין סיפר הרה"ק ר' ישראל מטשורטקוב ז"ע, שהרה"ק מברדיטשוב ז"ע ראה פ"א יהודי א' שעומד ומתפלל שמו"ע, וכאשר גמר ההוא את תפילתו ניגש אליו ונתן לו שלום, ואמר לו האיש, הלא אנכי תושב המקום הזה? והשיב לו בצחות, כי אנכי הבנתי שהארכת בתפילתך כיוון שמחשבותיך היו רצות ושבות מעיר לעיר ומשוטטות בחוצות ובעיירות רחוקות, ע"כ בחזירתך משם נתתי לך שלום (גנזי ישראל). (מטעמי שולחן שבת)

תיבות התפילה הם בבחינת תיבת עצי גופר, כמו גפרית שאם מדליקין בו אש הוא בוער, משא"כ בלא אש אז הוא כעפרא בעלמא, כן אם ידבר התיבה ברשפי אש אז יעלה ממנה שלהבת י"ק, משא"כ כשמדבר בלי כוונה. (אור הגנוז)

הלווא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ (ד' ז'). אם תיטיב - את דרכך, אם בעצמך תהיה מלא מצוות ומעשים טובים-שאת, תסבול את כל העולם, תהיה לך מידת הסבלנות למעשים של כל אחד. ואם

בפי ישרים

ללכת בדרכי ישרים לפניך

דרכי העבודה בעבודת השי"ת אצל נח

של חסידי אלכסנדר, בספר שיצא בשנים האחרונות מחידושי הנפלאים "לבושי יהודה" ע"י משפחתו שיחיו. וכה אמר: הסופי תיבות של תיבת עצי גופר, בנימטריא תר", ועם הג' אותיות הוי תר"ג, וזה מה שציוה אותו הבורא, עשה לך תיבת עצי גופר, כלומר שתתקין את עצמך בג' מידות האלה, ואזי תזכה לכל התורה כולה ולתרי"ג מצוות, וכתוב (ז', ב') "מכל הבהמה הטוהרה תקח לך שבעה שבעה" ופירש"י "הטוהרה - העתידה להיות טוהרה" למדנו שלמד נח תורה.

לפי הדברים המתוקים מדבש שנאמרו לעיל, רואים אנו שעל נח היה את שלושת עמודי העולם, תורה עבודה וגמ"ח, ולא רק שהיה שקוע כל כולו ראשו ורובו בבניית התיבה ע"פ ציווי ה', אלא גם ישב ולמד בתורה הק'. ומכאן למדנו שהיה בו את כל השלימות, כל מה שהעולם עומד עליו. ולכאורה, לפי דברי הכתוב נח איש צדיק תמים היה בדורותיו' אז איך התורה דיברה בגנותו של צדיק, יש שדורשים אותו לנגא?

ידועים הם דברות קדשו של הרבי הזקן רבי יחיאל מאלכסנדר ז"ע (ישמח ישראל בפרשתן אות ב') בשם הרבי רבי בונים מפרשיסחא ז"ע, שאמר, שכל

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (ו', ט'). מפרש"י ז"ל: "יש מרבתינו דורשים אותו לשבח, כל שכן אילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר, ויש שדורשים אותו לנגא, לפי דורו היה צדיק ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכולם".

מקשה הרה"ק רבי שרגא יאיר מביאלאברג' ז"ן [נין היהודי הק' מפרשיסחא] בספרו "ארון עדות", אתמהוה, למה אצל נח כתיב איש צדיק תמים, ואצל יעקב כתיב (בראשית כ"ה, כ"ז) 'יעקב איש תם, ולא כתיב 'תמים' ומבאר, יעקב אבינו ע"ה היה צריך לחזק רק עמוד אחד של תורה, כי 'על ג' דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים" (אבות א', ב'), אברהם אבינו עסק בגמ"ח, יצחק בעבודה, ועקב בתורה. ולכן כתיב 'יעקב איש תם יושב אהלים', שעיקר שלימותו היה רק מה שישב באהלה של תורה, אבל נח היה צדיק אחד בדורו, והיה צריך להחזיק כל שלושת העמודים, לבל יתמוטט העולם, וכמו שרמז לו הקב"ה, עשה לך תיבת עצי גופר, ר"ת נוטריקון תורה עבודה גמילות חסדים. ולכן כתיב ביה 'תמים המורה על ריבוי השלימות.

ומוסיף על דבריו הגאון החסיד רבי יהודה לייביש מקובר זצ"ל, מדמויות ההוד

אדם מישראל צריך שיהיה לו שני בחי' הא' אנכי עפר ואפר' שעובד את השי"ת, והיצה"ר רוצה להביא אותו חלילה לידי גסות הרוח, יזכור את דברי המשנה 'מאין באת ולאן אתה הולך' כדי להכניע את היצה"ר תחתיו. והב' 'בשבילי נברא העולם' שיחזק את עצמו בכל מה שעושה בעבודת ה' במאמר חז"ל (סנהדרין לו.) 'בשבילי נברא העולם', ואז לא יבוא לידי עצבות חלילה, כי בזכותו, ובזכות המעשים טובים שהוא עושה העולם מתקיים. וזה הכוונה של הי"ש שדורשין אותו לגנאי' שהדרך שהלך בו נח בעבודת ה' היה בבחי' 'בשבילי נברא העולם', לפי שהיה בדורו רשעים כאלה, לכן הלך בבחי' (דברי הימים ב' י"ז, ו') 'ויגבה לבו בדרכי ה''. וזהו 'צדיק תמים היה בדורותיו' שלפי מצב דורו היה נחשב בעיני עצמו לצדיק תמים, אבל זה היה רק בהנהגה 'בדורותיו' שהיו רשעים, משא"כ אילו היה בדורו של אברהם אבינו ע"ה בין צדיקים, בטח היה הולך בבחי' 'ואנכי עפר ואפר' ובעיני עצמו לא היה נחשב לכלום. עכדה"ק ודפח"ה.

איזו דרגה היא של ה'בשבילי נברא העולם' שהלך נח, שאילו היה בדורו של אברהם אבינו בודאי היה הולך בדרגה של 'אנכי עפר ואפר', אבל גם בדור שלו, שהיה נמצא בין רשעים, זה דרגה גדולה ועצומה שכל מה שהוא עשה הוא הבין שעליו עומד העולם. אבל בעצם יש פה עוד נקודה פנימית, שעליו גם נאמרו שני הבחי' יחדיו, וכדבריו הק' של רבינו בעל ה"אמונת משה זי"ע (פרשתן אות ז') שביאר, "שבאמת שתי הבחינות הנ"ל אינן סותרין זה את זה ואפשר שיתקיימו שניהם בבת אחת, והיינו על ידי שהאדם מתבונן כי לית ליה מגרמיה כלום והוא בבחינת 'ואנכי עפר ואפר', ועם כל זה אינו נופל ברוחו אלא מאמין ברחמנותו של הקב"ה בלי סוף ובלי חקר, ויודע ומבין שעל ידי שירחם עליו הקב"ה יתגלה רחמנותו של הקב"ה באופן שלא נתגלה על ידי שום בריה, כי מכיון שהוא השפל מכל הברואים ואעפ"כ הקב"ה מרחם עליו נמצא שעל ידו מתגלה רחמנותו של הקב"ה באופן שלא נתגלה ע"י שום בריה, על ידי זה יכול לומר ג"כ בשבילי נברא העולם, כי הרי זה היה מטרת בריאת העולם שיתגלה רחמנותו ית"ש כדברי הארי" ז"ל (אוצרות חיים שער העיגולים), וא"כ הוא ממילא בבחינת בשבילי נברא העולם ואנכי עפר ואפר ביחד", עיי"ש בדברי קדשו.

ומכאן ניקח דרך לעבודת השי"ת בכל דרכינו, וכלשונו הזהב של רבינו בעל ה"אמרי מנחם" זי"ע (פרשתן אות א') "ואפשר לומר דעל ידי שהאדם מתבונן במחשבה זו שאף על פי שהוא בבחי' עפר ואפר עם כל זה מופיע עליו רחמי השי"ת אשר הם בלי סוף ובלי חקר, עיי"ז הוא מעורר את בחי' הרצון שהיה בראשית הבריאה, כלשון קדשו של הארי"ז"ל (שם) שעלה ברצונו הפשוט להאציל הנאצלים לסיבה נודעת והיא להקרא רחום וחנון, ובכח זה הריחו זוכה לטוב וחסד מאתו ית', אף אם באמת אינו הגון ואינו כדאי, שכן ידוע שרצון הוא בחינת כתר (פרדס שער ד' פרק ט'), ומדת כתר איתא (ליקוטי הגר"א שבסוף ספרא דציניעותא ד"ה ואמר) שענינה להיטיב לכל, אף למי שאין לו זכות, על דרך שאמרו חז"ל (ברכות ז.) וחנותי את אשר אהון אף על פי שאינו הגון ורחמתי את אשר ארחם אעפ"כ שאינו הגון. וזהו ענין מאמר הכתוב (ו', ח') ונח מצא חן בעיני ה', כי על ידי שנה בעצמו חשב שבדורו של אברהם אבינו ע"ה לא היה נחשב לכלום ועם כל זה התחזק בבחינת יגבה לבו בדרכי ה' ואמר בשבילי נברא העולם, והיינו על דרך שנתבאר שהחזיק את עצמו שהוא שפל לפי דורו של אאע"ה ואף על פי כן מופיע עליו רחמיו של הקב"ה, ובזה בא לידי הכרה בעומק רחמנותו ית"ש שהוא בלי סוף ובלי תכלית אשר זהו תכלית ומטרת הבריאה, על ידי זה זכה לבחינת הרצון שבראשית הבריאה שהוא בחינת כתר כנ"ל, וזהו ענין מציאת החן, מלשון וחנותי את אשר אהון, אעפ"כ שאינו הגון ואינו כדאי, שזהו ענין מדת כתר".

וקודם שנסכם את דברי רבינו, נמשיך בעוד נקודה שמעלה בחדא מחתא, והוא הביאור על הקושיא שהובאה מתחילה "ובזה אפשר לבאר את דברי המדרש (ב"ר ל"ב, א') כתיב (תהלים ה', ז') תאבד דוברי כזב וגו', הם כזב ומדברותיהן כזב וכו', ואני כאשר עשו כן עשיתי אלא בחסדך בטחתי שחסת עלי ואמרת בא אל התיבה. ונראה בכוננת דבריהם על פי הנודע מהרה"ק הרבי רבי זושא זצלה"ה זי"ע שהיה דרכו בקודש שכאשר ראה על אחד חטאים ופשעים היה מתוודה על אותם החטאים כאילו הוא בעצמו עשה אותם רח"ל, והיה אומר לעצמו זושא למה עשית כך ולמה הוא בעצמו עשה אותם רח"ל, והיה אומר לעצמו זושא הדור, וכשם שבכל מה שהגוף עושה מגיע הפגם לראש, כך גם בכל מה שהדור עושה מגיע הפגם אליו, ועל פי התוודה כאילו הוא בעצמו עשה אותם החטאים, והנה נח היה צדיק הדור כמו שאמרו חז"ל (שם ל', א') וצדיק יסוד עולם זה נח, וכמו שהעיד עליו הכתוב (ז', א') כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה, לכן התוודה על חטאת אנשי דורו כאילו הוא בעצמו עשה חלילה את החטאים האלה, וזהו שאמר 'ואני כאשר עשו כן עשיתי', כלומר הפגם הגיע עד אלי, אלא שבחסדך בטחתי, שהייתי מאמין ובוטח שאף על פי שאינו כדאי ואינו הגון עם כל זה יתגלו עיי"ז רחמיך הרבים ביתר שאת וביתר עוז, אשר זהו מטרת כל הבריאה כדי שתקרא רחום וחנון, ולכן זכיתי שחסת עלי ואמרת בא אל התיבה'. ומה שלא ניצל אנשי דור המבול כולם היינו מפני שהם החזיקו את עצמם לצדיקים שלא עשו כל און, כמבואר במדרש (ב"ר ל"א, ה') שהיו גוזלים פחות משוה פרוטה, ומחמת גאונותם לא היו באים לידי הכרה בגדולת רחמיו ית',

כי היו סבורים שכן ראוי להיות להם על פי דין, על כן לא זכו שיתגלה עליהם רחמיו יתברך".

ומסיים מאמרו בביאור נפלא על קושית הרב באר מים חיים זי"ע למה בעשיית התיבה הזכיר הכתוב שם אלקים, ובבואו אל התיבה הזכיר שם הוי"ה ב"ה, כי בשעת עשיית התיבה היה נח סבור שאעפ"כ שעכשיו אינו כדאי וראוי להינצל, עם כל זה עד המבול יעשה תשובה ויטיב דרכו וישפר את מעשיו, ויהיה ראוי להינצל מצד הדין, ובאופן כזה לא היה בא להכרה ברחמיו ית', על כן אמר לו הקב"ה בלשון אלקים שהוא מדת דין, היינו שלא ינצל אא"כ יהיה ראוי לכך, אבל כאשר הגיע זמן המבול התבונן נח בענוותנותו שאין לו שום זכות במה להנצל מצד הדין, ורק התחזק במה שהוא מכיר בשפלותו, ואם עזרתו ה' אי יתגלו רחמיו וחסדיו אף במקום נמוך מאד, לכן אמר לו בלשון הוי"ה שהוא שם הרחמים, שאכן זכה להתעוררות רחמי ית"ש עליו מצד מדת חנון.

העולה מדבריו הק' של רבינו זי"ע. א. תכלית הבריאה שיתגלה רחמנותו של הקב"ה בעולם כולו, שהוא נקרא ר'חום וחנון'. ונח שהבין שאם היה חי בעת בדורו של אברהם אבינו לא היה נחשב לכלום לכן החזיק עצמו ב'ויגבה לבו בדרכי ה' ש'בשבילי נברא העולם'. וזכות זה עמדה לו בעת הזאת שזכה לחן י'נח מצא חן מלשון 'וחנותי את אשר אהון', אעפ"כ שאינו הגון ואינו כדאי הקב"ה הופיע עליו את רחמנותו ית"ש, וזכה לטוב וחסד מאתו ית'. ב. ועוד יותר מהנ"ל, הוא חי היה בדור של רשעים, שעשו דברים נגד רצונו ית', והוא שהיה צדיק הדור, וכל מה שעושה הדור הפגם מגיע לראש, ולכן זה תלוי בו, ולכן הוא התוודה, וביקש שאעפ"כ שאינו הגון ואינו כדאי, שיתגלה לרחמים וחסדים מרובים. אבל כל אנשי הדור שלא הגיעו לידי הכרה זו, והמשיכו בדרך החיים שלהם, לא זכו שיתגלה עליהם רחמיו של השי"ת. ג. שמצד הדין הוא לא ראה שהוא ראוי להינצל מהמבול, אבל בכח שפלותו וענוותנותו הוא היה בטוח שיתגלה עליו רחמיו וחסדיו אף במקום נמוך. ואכן זכה לכך.

עוד יש להוסיף על דבריהם הק' הנועמים והמתוקים, את דבריו הק' של ה"תפארת שלמה" זי"ע, שבראשית דבריו מביא קושיא על דברי רש"י "יש שדורשין אותו לשבח... ויש שדורשים אותו לגנאי, הלא היה צדיק, וכי ניתן מידה לצדיקים כמה יהיה?" אך הנה זה מעלת הצדיקים אשר מעולם כי עם כל המצות ומעש"ט שעושים תמיד נחת רוח לפני ה' ית"ש עם כל זה אינם חשובים בעיניהם לכלום. כאשר הם דבוקי' בה' ודבקו בדרכיו אשר במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו וכן כל הצדיקים עם גדול מעלתם אתה מוצא ענוותנותם כמ"ש באברהם אבינו ע"ה שאמר הנה נא הואלתי לדבר ואנכי עפר ואפר ר"ל אף שכבר הואלתי לדבר פנים אל פנים עם השי"ת בכל זה אנכי עפר ואפר. וכן בעקידה נאמר הרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים ר"ל שיהיו במעלה גדולה כמ"ש ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. אעפ"כ יהיו בעיני עצמם כחול הים אינם חשובים לכלום. וכן אמרו לו חכמי להמן כשהו עולין עולין עד לרקיע וכשהו יורדין יורדין עד לעפר. פ' באותו שעה שהן במעלה העליונה אינם מחזיקין טובה לעצמם רק הם בענוה יתירה עד לעפר. ובאמת הכח הזה באה לנו מחמת א"א ע"ה כמ"ש זרע אברהם אוהבו שהזריע מזותיו הטובים בתוך בני יעקב בחייריו. וזהו הענין נח שהשביחו הכתוב איש צדיק תמים היה וכו' והוא ידע בעצמו שהוא צדיק כמבואר במד"ר, לכן דורשים אותו לגנאי, 'שאלו היה בדורו של אברהם אז לא היה חשוב בעיניו לכלום' כי היה למד מאברהם אבינו ע"ה שלא היה חשוב בעיניו לכלום כמ"ש 'ואנכי עפר ואפר' עכ"ל. א"כ כל הלימוד שלו מלהיות בבחי' 'אנכי עפר ואפר' היה מאברהם אבינו ע"ה, ולשבח זה שהוא ידע בעצמו שהוא צדיק, אבל 'לגנאי' שאם היה בדורו של אברהם אבינו היה נחשב לכלום.

והבחי' השניה שעליה דיברנו מתחילה 'בשבילי נברא העולם' גם נתקיים בו, והוא בדבריו הק' של ה"מאור ושמש" ברהט לשונו: "כי הנה כל צדיק וצדיק אחז דרכו בעבודתו לפי שכלו להצטדק עם ה' ובדאי אם יש עוד צדיקים בדור אשר עובדים השם באמת אזי יכול הצדיק לאחוז דרכו ואינו צריך להתחזק יותר ויותר כי יש לו עוזרים לקיום העולם כי כל צדיק עושה מעט פעולה לשכינה להתקיים העולם אבל אם ח"ו אין לצדיק עוזרים לעבודת הבורא אזי צריך התחזקת גדול לעבודתו לילך בכל יום ויום בהתאמצת לעבודת הבורא חזק שלא יפול ח"ו ממדרגתו מחמת שאין לו עוזרים וזאת לקיום העולם שלא יתמוטט ח"ו ובפרט בעת שהצדיק הוא יחיד בדורו וצדיקים כולל בלעדו ובני דורו תועים והולכים ומרשעים בכל עת יותר ויותר אזי צריך להצדיק היחיד בדורו להתאמץ בעצמו כמעט בכל יום ויום יותר ויותר לקיום העולם שלא יתמוטט ח"ו ברשעת הדור. ע"כ צריך בכל יום ויום להוסיף על צדקתו יותר ויותר וצריך לחשוב בעיניו שמעשיו שעשה עד היום אינם נחשבים לכלום כי רואה שהדור המה מרשיעים יותר וע"כ צריך להצדיק יותר וזה פירוש הפסוק 'אלה תולדות נח וכו'" רצה לומר שפסול מעשים ראשונים בכל יום ויום להתחזק עצמו יותר בעבודתו מחמת 'איש צדיק תמים הי' בדורותיו' רצה לומר שראה בכל יום ויום שדורותיו מרשיעים יותר וע"כ פסל הראשונים והתחזק עצמו כקדם להצטדק יותר ויותר כי חשב בעצמו אולי מחמת מעשיו עדיין אינם כהוגן ע"כ הדור מתמוטט וע"כ התחזק יותר בצדקתו. עכ"ל. וזה דרך העבודה בעבודת השי"ת שחייב אדם לומר

'בשבילי נברא העולם' שבכל מעשה שעושה עכשיו, ולא מביט על מעשיו הראשונים, אבל בכל רגע לחשוב שעדיין אין המעשים כהוגן, וע"כ להתחזק יותר ויותר בעבודת השי"ת. וזה היה דרכו של נח, ובכח צדקתו ומעשיו הרבים,

הציל את הדור מהתמוטטות חלילה. חלקים מהמאמר מבוססים ע"פ הספר "לבושי יהודה", ואות א' ב"אמרי מנחם" בפרשתינו. ושאר הדברים שמקורם נכתב בראשית הדברים.

מעשי צדיקים

האשה שעמדה בנסיון העושר

מי מיהודי וילנה אינו מכיר את הסמטה של גיטקה טויבה? אף על פי כן אין הכל יודעים מי היתה, ובמה זכתה האשה הצדקת הזאת שהסמטה תהא נקראת על שמה עד היום. בימיו של הגאון הקדוש רבי אליהו מוילנא זיע"א, התגוררו בעיר ווילנה הרבה למדנים וצדיקים, שהיו באים מכל קצווי תבל ליהנות מזיו תורתו. בין אלה היה גם צדיק אחד נודע, הוא רבי מרדכי בן הגאון המפורסם רבי אריה לייב אפשטיין רבה של קניגסברג זיע"א, בוילנה קראו לו ר מרדכילי גיטקה טויבה, על שם אשתו. מפני שהוא עצמו היה יושב יומם ולילה על התורה ועל העבודה, והיא אשתו היתה עקרת הבית והמפרנסת, הם חיו בדחוקת גדולה, אך מפני שגיטקה טויבה היתה אשה צנועה העושה רצון בעלה, לא התלוננה מעולם, אדרבא תמיד היתה שמחה בחלקה ומרוצה מבעלה הצדיק, ומתאמצת למלא כל הצרכיוותיו, ומקווה לקבל חלק מחלקו בעולם הבא.

פעם אחת בימות החורף כשנתגברו ביותר הקור וסערות השלג, היה בביתו של ר' מרדכי קר מאוד, מפני שהפרנסה היתה קשה ולא היו להם עצים להסיק בהם את התנור, גם המזון תם מביתם והגיעו עד למצב שלא היה בבית פת לחם, הילדים התהלכו עירומים ויחפים, והתרפקו על אמן כשהם רועדים ומבקשים אוכל, וגיטקה טויבה ליבה מר עליה והיה לה קשה ביותר לראות בצער ילדיה. אף על פי כן שתקה וקיבלה הכל באהבה.

בינתיים שב הביתה ר' מרדכי מבית המדרש לאחר יום של תענית כדרכו לצום בה"ב, וביקש לטעום משהו להשיב את נפשו, אך בבית היה חושך ואין נר להדליק, ועל אחת כמה וכמה שלא היה עצים כדי להכין כוס חמין. נגע הדבר ביותר ללבה של גיטקה טויבה, ומגודל הצער פרצה ממעמקי לבה אנחה גדולה. כששמע ר' מרדכי הצדיק את אנחתה של אשתו הצדקת, ביקש להפיס את דעתה ולשדלה בדברים, ולעודדה שהשם יתברך הנותן לחם לכל בשר וזוהו ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כינים, בוודאי לא יטוש גם אותם, הוא לא הניח לה לילך ולהביא כוס חמין מהשכנים, מפני שכתוב "ושונא מתנות יחיה".

גיטקה טויבה ועמה הילדים, עלו לבית ברירה רעבים על משכבם, אך ר' מרדכי שכח מרעבונו, מצא לו קיסם והדליקו, ולאורו ישב ולמד בהתלהבות. תוך כדי לימודו שמע קול דופק על הדלת, הרים ר' מרדכי ראשו מעל הגמרא ושאל: מי שם? "אני הוא אליהו", השיב הקול, מרדכי חשב שהדופק הוא שכנו ר' אליהו המסגר שהיה דר עמו בחצר אחת, הלך ופתח את הדלת, ואל הבית נכנס איש זר בעל זקן שיבה, נתן לו ר' מרדכי שלום וביקש אותו לישוב, ושאל את האורח, מי הוא ומה הוא מבקש?

"אני אליהו הנביא", השיב לו הזקן, "אנחתה הכשרה של אשתך, עשתה רושם גדול על פמליא של מעלה, ושלחו אותי לומר לך, שאם אתה מבקש עשירות, אתה יכול לקבל אותה מיד. הא לך אדרכמון של זהב, תן אותו לאשתך, והיא תעשה בו מסחר, ומיד אתם מתעשרים, אבל ידוע תדע, שאם תקבל ממני את האדרכמון, אבוא אליך בעוד שלוש שנים כעת חיה, ואדרוש ממך להחזירי לי, ויחד עם האדרכמון אתם תצטרכו להחזיר את נשמותיכם לבורא." השיב לו ר' מרדכי, הואיל וחכמינו ז"ל אמרו שבדברים הנוגעים להליכות הבית חייב הבעל להימלך באשתו, איני רשאי להחליט דבר, עד

שאשאל לדעתה של אשתי. כך עשה, הלך וסיפר ר' מרדכי לאשתו את דבר אדרכמון הזהב שהקב"ה שלח להם בידי אליהו הנביא, וכן סיפר לה את התנאי הלא פשוט שאליהו הנביא התנה עמו, שלאחר שלוש שנים יצטרכו להחזיר את האדרכמון, ויחד אתו יצטרכו גם להחזיר את נשמותיהם למי שהנשמות שלו. והמשיך וסיפר לאשתו שהוא לא רצה להסכים או לסרב בלי שישאל את דעתה לעיסקה הלא פשוטה. גיטקה טויבה חשבה קצת ואמרה: שמעני בעלי, מה שיהיה בעוד שלוש שנים נראה בבוא הזמן, ולפי שעה צריך לקבל ולא להרבות מחשבות, והשי"ת יעזור.

חזר ר' מרדכי אל אליהו הנביא, והודיע לו על הסכמתם לקבל את אדרכמון הזהב יחד עם התנאי הנלווה אליו. מסר אליהו הנביא את האדרכמון לר' מרדכי ובירך אותו בהצלחה, וברגע אחד נעלם לו אליהו הנביא המבשר. למחרת בבוקר נטלה גיטקה טויבה את האדרכמון, שלחה ידה במסחר והצלחה האירה לה פנים, מיום ליום רבתה הברכה במעונם, ולא חלפו ימים מרובים עד שנעשתה עשירה מופלגת. אך עשירותה והצלחתה לא השכיחו ממנה את התנאי שהתנה אליהו הנביא, וידעה כיצד לכלכל את מעשיה, מה עשתה? כל אותו ממון שהרוויחה היתה מחלקת בין עניים, זקנים, וחולים ובעלי מום, בין אלמנות ויתומים, והכל ביד רחבה ובעין טובה.

כך חלפו להן שלוש השנים, ובבוקר בהיר אחד בשעה שר' מרדכי הכין עצמו לתפילה, נכנס אל הבית אליהו הנביא ואמר: ר' מרדכי, היום תמו שלוש השנים שהותנה בינינו, ועליכם להשיב את אדרכמון הזהב, וכן גם את נשמותיכם כפי שהותנה בינינו. השיב לו ר' מרדכי: כשם שלא לקחתי את האדרכמון שלא בידעיתה של אשתי, כך איני יכול להשיבו בלא ידיעתה, אלך אפוא ואודיע לה שבאת לקבלו. גיטקה טויבה לא נתפעלה ביותר, ואמרה לבעלה שימסור בשמה לאליהו הנביא זכור לטוב, שהואיל וחכמינו אמרו, "רבי מכבד עשירים", היא מבקשת היא שאליהו הנביא יכבד אותה, ויואיל להטריח עצמו ולהיכנס לביתה, מפני שקודם שהיא משיבה לו את ממונו היא רוצה לעשות עמו חשבון. כשנכנס אליהו הנביא לחדרה של גיטקה טויבה ביקשה אותו לישוב, ניגשה אל הארון והוציאה מספר פנקסים עבים ואמרה: נביא קדוש, רוצה אני לעשות עמך חשבון צדק, אמת נכון הדבר שקיבלתי ממך אדרכמון של זהב, ועשיתי ממנו רכוש גדול, אבל הריני מבקשת ממך במחילה מכבודך: עייני נא בפנקסים הללו, וראה נא כאן על מה הוצאתי את כל הסכומים הללו: כאן רשום כמה חילקתי ליולדות עניות, לאלמנות ויתומים, להכנסת כלה, למושב זקנים ולגמילות חסדים, ולעניים סתם. כל זה מצטבר לסכום של אלפי אדרכמונים, מלבד אדרכמון הזהב שלקחתי ממך, שהוא שמואל אצלי תמיד, ומוכן ומזומן להיות מוחזר לך בכל עת.

אבל לפני שאני משיבה לך אדרכמון זה, בבקשה ממך אליהו הנביא, שאל נא בפמליא של מעלה אם כך הוא היושר, ואם משפט צדק הוא שיפטרו אותה ממשרתה להיות גבאית צדקה נאמנה בלי שום פשיעה, ויטלו ממנה אדרכמון זהב שהופקד בידה ויחייבו אותה מיתה רח"ל? עלה אליהו הנביא למרום והציע את טענתה של גיטקה טויבה לפני בית דין של מעלה, יצאה בת קול ואמרה נצחוני בניי, גיטקה טויבה נשארה עם עשירותה והוסיפה לעשות חסד ולהרבות צדקה, והיתה משען ומבטח לכל נענה ונידח שבויילנה, והסמטה שבה התגוררה נעשתה מן המפורסמות בכל

כתובת מייל של מערכת הגליון
a13215113@gmail.com

עלון זה נתרם

לע"נ

מרת מלכה בת הרה"ח ר' יוחנן דב הלוי ע"ה - נלב"ע ד' שבט תשע"ד ולע"נ הרב אברהם בן הרה"ח ר' יוחנן דב הלוי ע"ה נלב"ע ז' אדר תשע"ה ת. נ. צ. ב. ה.

יפוצו מעיינותיך חוצה"ה קח לך זכות וחלק בהוצאות הגליון השוטפות מדי שבת בשבתו

נודב לע"נ

הרב מרדכי מנחם מנדל בן הרב אהרן אריה ז"ל נלב"ע ה' תמוז תשפ"א ת. נ. צ. ב. ה.

הודעה משמחת

ב"ה, לכל המעוניין ניתן לתרום בעמדות "קהילות" וב"נדרים פלוס" הפרוסות בבתי כנסיות ברחבי הארץ והעולם ע"ש "עלון אשרי האישי" או במספר טלפון ("קהילות"): 8915 073-275-7000 ולהקיש קוד 540321-מס' ח-ן

המעוניין לתרום להוצאות העלון להצלחה, ברכה או לע"נ יפנה לעורך הבה"ח ישראל פיגנבוים הי"ו, או להפקיד בבנק פועלים, סניף 533, מס' ח-ן 540321-ע"ש ישראל בנימין פיגנבוים. ניתן לתרום מכספי מעשר.